

OANA MIHAELA TĂMAȘ*

ISTORIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ A MARELUI RĂZBOI (1944-2014). CONTINUITATE ȘI INOVAȚIE**

Disprețuită și apreciată deopotrivă, istoria istoriografiei este chemată în mod cu totul special să descopere și să analizeze efortul creator al istoricilor din trecut, făcând astfel posibilă istoriografia modernă a zilelor noastre. Nu există temă de investigație care să nu presupună, ca punct de pornire, rezolvarea „istoriografiei problemei” sau ceea ce literatura anglo-saxonă definește *the state of the art*. Nu toate subiectele istorice beneficiază însă de o analiză istoriografică de amploare, unele chiar suferind din acest punct de vedere, cum, într-o măsură sau alta, este și cazul Primului Război Mondial. În cele ce urmează, vom efectua o analiză a cercetărilor consacrate Primului Război Mondial în perioada 1944-2014, spre a oferi o scurtă prezentare a tendințelor și perspectivelor din care a fost abordat unul dintre evenimentele istorice cu cel mai mare impact în istoria universală a ultimilor 100 de ani.

Abordarea unei teme atât de complexe presupune în mod obligatoriu o conturare a contextului istoric în care s-a desfășurat cercetarea istoriografică despre Marele Război. La un secol de la izbucnirea conflagrației nu cunoaștem încă, nici măcar aproximativ, care au fost subiectele predilecte ale istoricilor, cum au scris și cum s-au poziționat față de climatul politic existent. În România, la fel ca în toate statele cu regimuri totalitare, istoriografia a avut de suferit de pe urma contextului politic existent. Intervenția noastră își propune să analizeze raportul dintre politică și istorie, modul cum a evoluat scrisul istoric și care au fost temele predominante în această perioadă; nu vom ocoli nici subiectele care nu au fost cercetate, pentru ca apoi să reconstituim traseul urmat de istoriografia românească după înlăturarea regimului comunist.

La începutul anilor '60 s-a sesizat o oarecare expansiune a istoriei istoriografiei, atât în țară, cât mai ales în străinătate, expansiune concretizată câțiva ani mai târziu după o serie de tatonări prealabile, în organizarea unei Comisii de Istoria Istoriografiei la Congresul Internațional de Istorie, desfășurat la București în 1980. Trecând la radiografierea cercetărilor de istoria istoriografiei românești din vremea comunismului, observăm că debutul lor se produce într-un context relativ fast, determinat de noile opțiuni ideologice din deceniul al șaptelea, când se încerca o redimensionare teoretică a

---

* Cercetător, Academia Română – Filiala Cluj-Napoca, Centrul de Dezvoltare Universitară și Managementul Cercetării, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca.

** Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și postdoctorală”, cod contract POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, beneficiar Academia Română – Filiala Cluj-Napoca.

regimului. Mai precis, a fost o perioadă în care semnificațiile anului 1918 erau pentru prima dată „scoase de la naftalină”. Astfel, cercetătorii clujeni M. Dan, Pompiliu Teodor și Aurel Răduțiu au efectuat o interesantă incursiune în istoriografia românească urmărind evoluția ideii de unitate¹.

La fel ca și în alte cazuri de istorie contemporană, istoriografia Primului Război Mondial a fost supusă unor presiuni. Acest fapt s-a datorat complexității celor întâmplate la finele războiului, respectiv a actului unirii, dar mai ales factorilor care conlucraseră la realizarea lui (partide politice, personalități marcante ale vieții politice, sociale, militare, religioase, monarhie etc.), dintre care unii nu erau dezirabili în ochii guvernanților comuniști.

După cum era și firesc, istoricii români au acordat o deosebită atenție celor petrecute în timpul războiului, numărul studiilor și lucrărilor dedicate acestui eveniment fiind considerabil. Analiza noastră se bazează pe 339 cărți/lucrări generale și 2.361 articole², pe care le-am împărțit în patru etape, corespondente întrucâtva celor mai importante faze din evoluția comunismului românesc, iar ultima perioadei post-comunismului: 1) 1944-1965 – tranziția spre instaurarea „democrației-populare” și perioada stalinistă, de abandonare a valorilor naționale; 2) 1966-1971 – deschiderea și liberalizarea limitată a regimului; 3) 1972-1989 – o istorie a maselor; instrumentarea sentimentului național și includerea lui în cultul conducătorului; se declanșa „revoluția culturală” românească; 4) 1990-2014 – liberalizarea scrisului istoric.

În analiza istoriografiei românești referitoare la perioada 1944-1989, trebuie să implicăm și cercetarea structurilor tematice și a ariilor de interes pe care le-au avut în vedere istoricii români. În cercetarea noastră despre Marele Război, am folosit ca instrument de lucru *Bibliografia istorică a României*, volumele I-XIII, care acoperă, în bună parte, lucrările publicate în perioada cercetată. Repartizarea titlurilor este următoarea (vezi și graficul 1):

Studii și lucrări publicate în perioada 1944-2014

Etapa	1944-1965	1966-1971	1972-1989	1990-2014
Număr	23	63	933	1.681

Am realizat o tematizare a conținutului, în sensul identificării subiectelor și tematicilor majore, preferate de scrisul istoric românesc, din perioada 1944-2014. Am identificat cinci teme majore, iar unde am considerat că e necesar, am recurs la împărțirea în subteme, spre a ilustra tendințele istoriografiei românești și evoluțiile ei. Prima temă am dedicat-o scrierilor despre *dimensiunea factologică și evenimențială a războiului*, unde am urmărit scrierile despre aspectele politico-diplomatice, motivația României de a intra în război, anii neutralității, desfășurarea operațiunilor militare, voluntarii și prizonierii războiului. Cea de-a doua temă, *pregătirea și realizarea unității politico-statale românești*, a fost împărțită în opt subteme, care cuprind studii despre semnificația și importanța anului 1918, unirea provinciilor românești, naționalitățile și

¹ Gabriel Moisa, *Direcții și tendințe în istoriografia românească 1989-2006*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2007.

² Cele 2.700 de cărți și studii identificate despre Primul Război Mondial în România reprezintă aproximativ 85% din numărul total al publicațiilor pe acest subiect. Urmează să fie publicată o bibliografie a Primului Război Mondial.

minoritățile, recunoașterea Marii Uniri, dar și așa-zisul rol al maselor în „lupta pentru unitatea națională”, o temă care, așa cum vom vedea, va fi specifică anilor '70-'80. Tema a treia este dedicată *personalităților* din timpul războiului, iar în tema a patra sunt incluse studiile privind viața comunităților necombatante, aspectele social-politice și religioase din spatele frontului, reflectarea războiului în cultura noastră. O temă, a cincea, am dedicat-o *memorialisticii, jurnalelor și amintirilor* despre marele eveniment de la începutul secolului XX.

Etapa 1944-1965 (vezi graficul 2)

Din 1948, doctrina biruitoare a internaționalismului proletar a pus capăt unei epoci istoriografice de mare diversitate și profesionalism. Câțiva ani, actele politice și evenimentele anilor războiului au fost subiecte tabu sau au fost radical distorsionate, conform directivelor proletcultiste ale lui Mihail Roller. Implicit, recuperarea istoriografică a războiului a început târziu³.

Un subiect delicat al istoriografiei din perioada regimului Dej a fost anul 1918. Abia pe la sfârșitul anilor '50, evenimentul a fost catalogat timid drept unul pozitiv în istoria românilor, dar numai în contextul sublinierii „rolului major al maselor” în realizarea Marii Uniri din 1918. De acum, momentul 1918 își va face treptat loc în preocupările istoricilor români, devenind, abia în 1968, un atu important al noii puteri politice. În perioada 1944-1965, s-au publicat doar 17 articole despre Primul Război Mondial, din cele aproximativ 3.000 de studii de istorie⁴. Predomină acelea despre Unirea Transilvaniei cu România, într-o proporție foarte mare, de 41%.

Etapa 1966-1971 (vezi graficul 3)

Anii 1966-1971 au fost cei mai faști pentru investigarea Marelui Război. Perioada s-a caracterizat printr-o relativă relaxare dogmatică, tradusă printr-o cenzură mai discretă a activităților culturale. Toate instituțiile, în frunte cu Academia Română, și-au dobândit o oarecare autonomie și s-a produs o reînnoire a elitei intelectuale prin reintegrarea masivă a celor eliminați brutal în anii '50, alături de formarea unor tineri cercetători, în toate „ramurile de activitate”. Prin urmare, fenomenul relaxării a devenit real și în rîndul cercetării istoriei⁵.

Revenirea regimului la o serie de accente naționale deschidea istoricilor români noi posibilități de investigare a trecutului. Primii ani ai regimului Ceaușescu sunt cunoscuți sub numele de *liberalism ideologic*. Ulterior, toate temele de cercetare au început însă a fi strict controlate, ținându-se seama de faptul că numai „partidul este adeptul adevărului obiectiv nemistificat, partizanul înfățișării veridice a realității, atât cu luminile, cât și cu umbrele ei”. După o oarecare liberalizare a scrisului istoric, lucrurile au luat o turnură majoră în sens negativ, regimul supraveghind cu strictețe domeniul în discuție.

³ Valer Moga, *Anul 1918: un traseu istoriografic de nouă decenii*, în *Anul 1918 în Transilvania și Europa Central-Estică*, coord. Valer Moga, Sorin Arhire, Cluj-Napoca, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, 2007, p. 13-14.

⁴ Nu se poate da un număr exact al studiilor publicate în această perioadă, deoarece volumul I al *Bibliografiei istorice a României* cuprinde anii 1944-1969.

⁵ Gabriel Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească, 1965-1989*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 45.

Istoria a fost folosită din plin de Ceaușescu, atât pentru emanciparea lui de sub tutela Moscovei, cât și pentru industrializarea României în cadrul lagărului socialist. Două au fost subiectele repuse în discuție: problema Basarabiei și cea a Transilvaniei, ambele fiind mulți ani niște tabuuri ale perioadei postbelice. Transilvania a intrat mai întâi în sfera de „interes” propagandistică, apoi în aria preocupărilor științifice. Dar, evident, că tot ce se discuta și se scria despre Transilvania trebuia să se desfășoare într-un cadru permanent controlat și numai în termenii acceptați de regim. Ziua de 1 decembrie 1918 devenea brusc, după ani de tăcere, evenimentul crucial al istoriei românilor, cel care contribuise decisiv la păstrarea ființei naționale. În această perioadă, 25% din publicațiile despre război sunt despre Unirea Transilvaniei și a Banatului, un procent mare în comparație cu alte subiecte. A fost o perioadă în care s-au publicat studii despre semnificația unirii în literatura Transilvaniei sau despre folclor, presă și rolul culturii în reușita procesului de unificare cu Regatul. Astfel, dacă am lua în considerare ce s-a scris despre Transilvania în acest interval, fără să ținem seama de subiect, proporția ar fi de peste 60%.

La 28 noiembrie 1968, avea loc la Alba Iulia o mare adunare populară, la care a participat și Nicolae Ceaușescu. Manifestarea se dorea o rememorare a zilei de 1 decembrie 1918, punându-se bazele unui adevărat cult al anului 1918⁶. Nu întâmplător, la sărbătorirea semicentenarului unirii Transilvaniei au participat unii dintre supraviețuitorii anonimi care înfăptuiseră Marea Unire. Tot atunci apăreau două monografii științifice consacrate evenimentului care, cu toate limitele lor obiective și subiective, marcau un progres față de situația anterioară și deschideau orizonturi noi cercetării în acest domeniu⁷.

În legătură cu lucrările și studiile dedicate unirii Transilvaniei cu România, instituția de control (cenzura) semnala că „se aglomerau o serie de date și acțiuni care duceau la concluzia că rolul hotărâtor în realizarea unirii l-a avut burghezia transilvăneană, Partidul Național Român”⁸. Concluziile cenzurii cu privire la istoriografia perioadei 1966-1971 erau următoarele: a crescut numărul lucrărilor de istorie (volume, studii, articole) care nu au primit „bun de tipar” în forma în care fuseseră trimise pentru control; editurile și redacțiile au renunțat să publice unele studii, cauza fiind „orientarea lor generală necorespunzătoare”, însă acestea au fost mai puține la număr; alte studii, mai numeroase, care tratau greșit anumite probleme, au putut să apară doar după ce au fost refăcute structural. Aceste constatări ale organelor de cenzură arată că istoricii priveau trecutul mai puțin prin lentila directivelor de partid și mai mult prin prisma adevărului istoric⁹.

Dacă perioada 1944-1965 oferă un număr modest de contribuții pe tema Marelui Război, nu același lucru se întâmplă în intervalul 1968-1989. Între 1965 și 1971 s-au pus bazele, cel puțin aparent, unor schimbări încurajatoare. Liberalizarea istoriografiei românești a fost ținută în permanență sub control, fiind menținută atât timp cât a folosit regimului¹⁰.

⁶ Gabriel Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească, 1965-1989*, p. 54-55; Zevedei-Ioan Drăghiță, *Jurnalul unei aniversări: semicentenarul unirii Transilvaniei cu România (Alba-Iulia, 1 decembrie 1968)*, în „Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis”, 4, 2012, p. 319-332.

⁷ Alexandru Porțeanu, *Considerațiuni asupra istoriografiei române privitoare la anul 1918, în 1918. Sfârșit și început de epocă*, Zalău, Editura Lekton, 1998, p. 29.

⁸ Ion Zăinea, *Istorie și cenzură în comunism. O analiză a instituției de cenzură privind scrisul istoric, în Statutul istoriei și al istoricilor în contemporaneitate*, coord. Gabriel Moisa, Sorin Șipoș, Igor Șarov, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2014, p. 209.

⁹ *Ibidem*, p. 216.

¹⁰ Gabriel Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească, 1965-1989*, p. 61.

Etapa 1972-1989 (vezi graficul 4)

Din nefericire, așa-zisa relaxare ideologică nu a durat mult. O nouă etapă în istoria istoriografiei noastre se înregistrează după 1971, având urmări dintre cele mai nefaste, concretizate îndeosebi în aservirea sentimentului național față de cultul șefului de stat. Acest tip de presiune asupra istoriografiei s-a făcut simțită încă din ultimii ani ai „domniei” lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, dar a fost instituționalizat de Nicolae Ceaușescu¹¹. În 1971, lucrurile au luat o nouă turnură, prin implicarea secretarului general în scrisul istoriei, deoarece este anul în care era declarat patriarhul istoriografiei românești. Istoricii au primit „sugestii” prin care le-au fost trasate limitele în care își puteau desfășura activitatea. Ceaușescu a avertizat chiar, prin intermediul discursurilor sale, că nu mai putea exista decât o singură istorie, precum și o concepție unică despre scrierea ei. Nici o altă versiune nu mai putea exista în afara celei oficiale, controlate de Partid¹².

Istoriografia a fost subordonată Academiei de Științe Sociale și Politice, care la rândul său depindea direct de Comitetul Central al PCR. Astfel că, în anii 1973-1974, au fost introduse planurile de muncă în domeniul cercetării. Acestea erau încadrate într-un program unic, la nivel național, ceea ce însemna că istoricii trebuiau să producă opere științifice circumscrise unor teme dictate de la centru. Odată cu anul 1984, discursul oficial a pedalat aproape exclusiv pe lupta seculară a poporului pentru desăvârșirea statului unitar național român, astfel că anul 1918 a intrat în prim-planul cercetărilor istorice. S-a descoperit, chiar, că orașul Alba Iulia fusese ales pentru momentul decisiv al unității naționale nu în 1918, ci cu sute de ani mai înainte: Mihai Viteazul era primul care se gândise la acest fapt atât de important pentru identitatea noastră! Ultimii ani ai regimului Ceaușescu (1988-1989) s-au caracterizat printr-o instrumentalizare exacerbată a scrisului istoric românesc, istoria mitizantă devenind ultimul bastion al rezistenței ideologice în fața sinistrelor realități zilnice¹³.

Ca urmare a acestor direcții impuse, scrisul istoric despre Marele Război a fost orientat în mod clar spre aportul maselor în război. Din cele 920 de studii privitoare la prima conflagrație mondială, am identificat o temă specifică etapei la care ne referim, și anume „rolul maselor în realizarea unirii”; sunt scrieri care cuprind aproape 11% din totalul publicațiilor din această perioadă. Complementar, se diminuează rolul personalităților istorice, numărul studiilor ce le sunt dedicate fiind de aproape 6%; poate să ni se pară un procent mare, doar că personalitățile despre care se vorbește nu sunt oameni politici sau membri ai familiei regale, ci, în mare măsură, eroi militari, personalități culturale, soldați, țărani (oameni de rând, în general, remarcați în anumite contexte). La început, ideea a părut ca fiind extrem de generoasă, dar de fapt, s-a „tradus” prin eliminarea vechilor elite din istorie, locul lor fiind luat de un singur personaj providențial: Nicolae Ceaușescu. La mijlocul anilor '80, cercetările referitoare la Marea Unire au reprezentat un ultim moment de glorie al „Epocii de Aur”. Menționăm totuși că a fost reluată o temă abordată cu ceva timp în urmă, anume a reflectării momentului 1918 în literatură¹⁴. O contribuție deosebită pe tema istoriei istoriografiei Marelui Război se datorează profesorului Nicolae Bocșan, care a analizat critic istoriografia Unirii. Istoricul clujean

¹¹ Florin Müller, *Politică și istoriografie în România, 1948-1964*, Cluj-Napoca, Editura Nereamia Napocae, 2003, p. 14.

¹² Gabriel Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească, 1965-1989*, p. 65.

¹³ *Ibidem*, p. 84.

¹⁴ *Ibidem*, p. 20-21.

aprecia bogăția titlurilor, dar avertiza că, la un eventual bilanț al cercetărilor, nu trebuie omise biografiile și memorialistica¹⁵.

Etapa 1990-2014 (vezi graficul 5)

După 1989, a urmat un proces de reaşezare sau chiar de transformare discursivă, care a schimbat semnificativ profilul științei istorice. A început o nouă etapă în scrisul istoric, au erupt noi teme, neabordate. De exemplu, scrierile despre istoria mentalităților au devenit o temă-vedetă în primul deceniu al postcomunismului. Asistăm, în mod evident, la o democratizare și liberalizare a temelor de cercetare, deși unii istorici au fost de părere că a existat o puternică rezistență la tendințele de modernizare¹⁶. În mod previzibil, căderea regimului Ceaușescu nu a adus cu sine apariția spontană a unei noi generații de istorici, însă reconversia conceptuală din anii '90 este evidentă. Istoria familiei, a cuplului și a sensibilităților au fost noile teme abordate cu precădere, fără însă a fi ignorate temele clasice, supuse unor noi lecturi. Această tendință se poate observa și în privința Marelui Război, mai ales în ultimul deceniu al secolului XX. Abordările au fost dintre cele mai variate, fie că sunt chestiuni legate de stadiul editării documentelor, de memorii, de viața cotidiană în vreme de război. Mai concret, au fost publicate 1.706 de studii vizând perioada 1914-1918. Asistăm la o diversificare a perspectivelor, dar istoria militară înregistrează totuși o proporție destul de mare, fiind publicate peste 350 de studii (operațiunile militare și teatrele de război au cel mai mare procent – 20,87). O explicație a creșterii numărului de studii de istorie militară a Primului Război Mondial ar putea fi existența unei publicații de specialitate, „Revista de istorie militară”. Numărul publicațiilor care tratează viața comunităților necombatante, a familiei, a dimensiunii socio-economice a războiului este în creștere, ajungând la o proporție de 15,36% din numărul total de apariții. Observăm astfel subiecte inedite de cercetare, cum ar fi activitatea medicilor în război sau prezența preoților/clericilor pe fronturi. Mulți autori au în vedere editarea memoriilor de război, a jurnalelor de companie sau amintiri ale populației combatante.

Evidenta diversificare a studiilor și cărților din această etapă, comparativ cu perioada comunistă, se explică prin înlăturarea cenzurii și posibilitatea abordării fenomenului în discuție din alte unghiuri, dar și prin creșterea numărului de specialiști, ca urmare a sporirii numărului de studenți la facultățile de istorie din unele centre universitare (București, Cluj, Iași)¹⁷.

Mai observăm că, deși cantitativ scrisul istoric despre Primul Război Mondial este semnificativ în anii comunismului, după 1990 au fost reluate multe din subiectele deja abordate¹⁸. Au fost reevaluate teme precum semnificația Marelui Război, recunoașterea Marii Uniri sau desfășurarea operațiunilor militare; iar în privința personalităților aceluși timp, își fac loc în scrisul istoric oamenii politici ai momentului, dar și familia regală a României. Sunt însă aspecte care nu au fost încă abordate sau nu îndeajuns cercetate.

¹⁵ Nicolae Bocșan, *Istoriografia Unirii (1918)*, în „Tribuna”, 1985, 29, nr. 48, p. 1, 6.

¹⁶ Toader Nicoară, *Aspecte și probleme ale istoriografiei românești contemporane*, în „Simpozion. Comunicările celui de-al VIII-lea simpozion al românilor din Ungaria”, Gyula, 2009, p. 9, 19.

¹⁷ Vezi și Gheorghe Iacob, *The Second Hundred Years War (1914-2014). Geopolitical Implications for Romania*, în „Transylvanian Review”, vol. XXIII, nr. 4, 2014, p. 3-11.

¹⁸ Claudiu Lucian Topor, *Avatarurile istoriografice ale „Marelui Război”. Perspectiva românească: de la anii stalinismului la căderea comunismului*, în vol. *Arheologie și Istorie în spațiul carpato-balcanic*, Denis Căprăroiu (ed. coord.), Mircea Angheliniu, Iulian Oncescu, Radu Cărciumaru (ed.), Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 469-477.

ROMANIAN HISTORIOGRAPHY OF THE GREAT WAR (1944-2014).
CONTINUITY AND INNOVATION
(Summary)

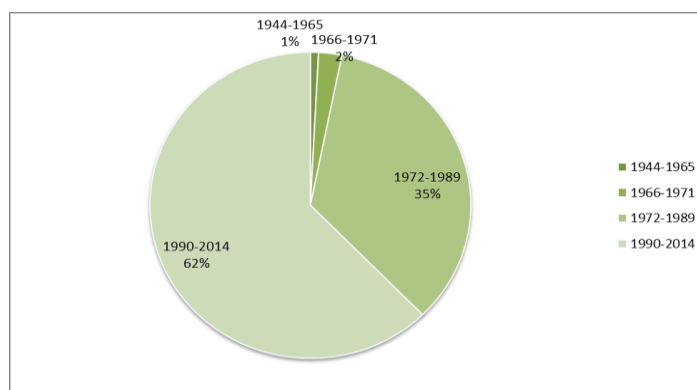
Keywords: World War I, historiography, communist period, political influence.

100 years after the start of the conflict, we do not know yet, not even with a degree of approximation, which were the favourite topics of the historians, in the communist period, how they wrote and what positions they took in relationship to the existing political climate. In this study, we plan to carry out an analysis of the historiographical production concerning World War I, and we will investigate the manner in which the political climate influenced the historical writing on the topic, on the basis of a wide quantitative and qualitative analysis of the historical writing.

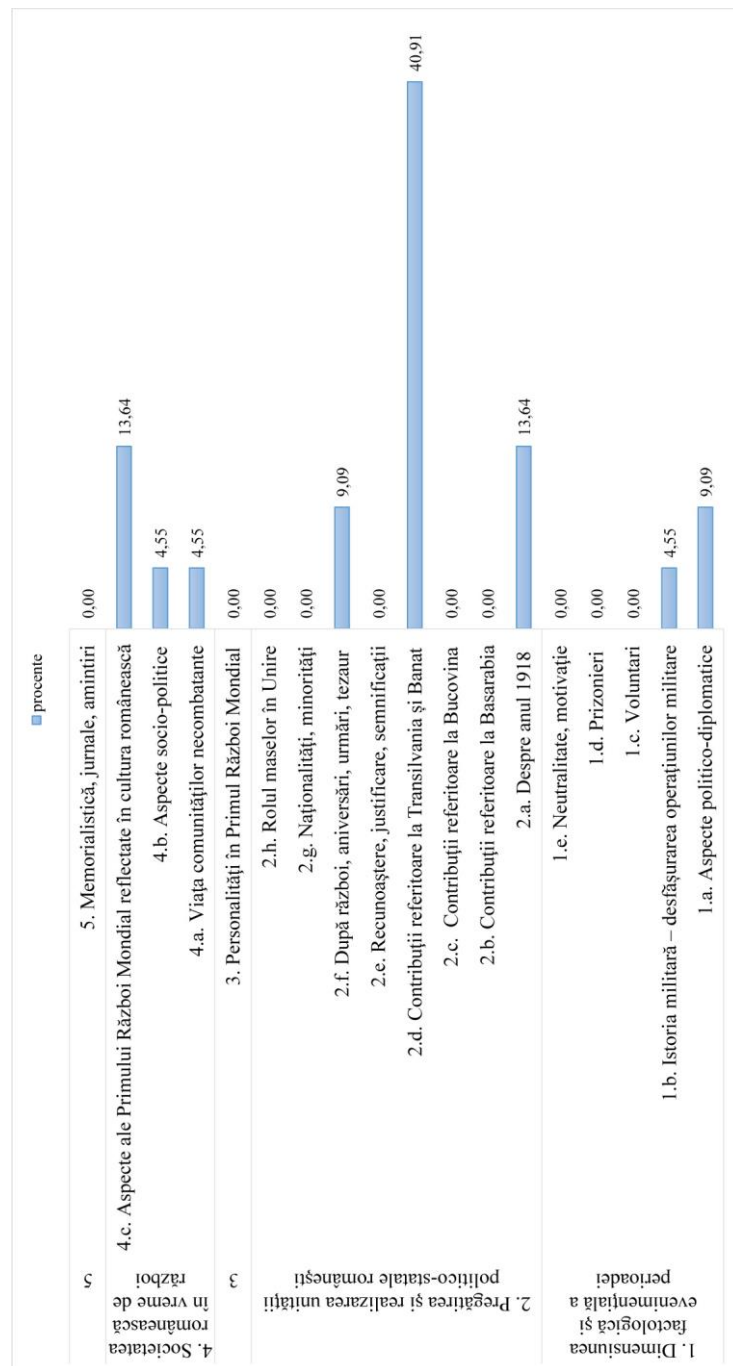
Moving on to the inventorying of the Romanian historical historiographical research, during the communist regime, we notice that their debut occurs in a rather beneficial historiographical context, determined by the new options of the political regime, which attempted a theoretical resizing of its basis and structures. This was a time when the year 1918 and everything it meant in the history of modern Romania was, for the first time, taken out “from the closet”. At the beginning of the 60s, a certain expansion of the field of history of historiography was noticeable, both in the country and especially abroad, an expansion materialized a few years later, after a series of preliminary explorations, with the setting up of a Commission for the History of Historiography at the International History Congress which took place in Bucharest in 1980. This period noticed an unchaining of the topic 1918 from the chains of the ideological taboo; in 1968, for the first time after 1948, they celebrated with pomp, half a century from the great event. A new stage in the history of Romanian historiography is recorded after 1971, with some of the worst consequences for historical research, consequences that consisted in the unnatural emphasis of the national feeling for serving the interest of the leader, given that this idea became almost the only propagandistic reserve for the head of state. We have noticed that there is no qualitative nor quantitative analysis of the historiography of World War I. However, there is no critical analysis of this historiographical production which could facilitate the contemporary historian’s access to a published source. Thus it is needed to reconsider critically and to evaluate the qualitative and quantitative contribution produced by the Romanian historiography on this topic. Such an endeavour is needed with a view of separating the valid contributions, useful even today for researching World War I, from the flawed texts that have been instrumentalised and compromised as an effect of the ideological and propagandistic pressure of the communist period.

ANEXE

Graficul 1. Numărul studiilor și lucrărilor publicate în perioada 1944-2014 despre Primul Război Mondial

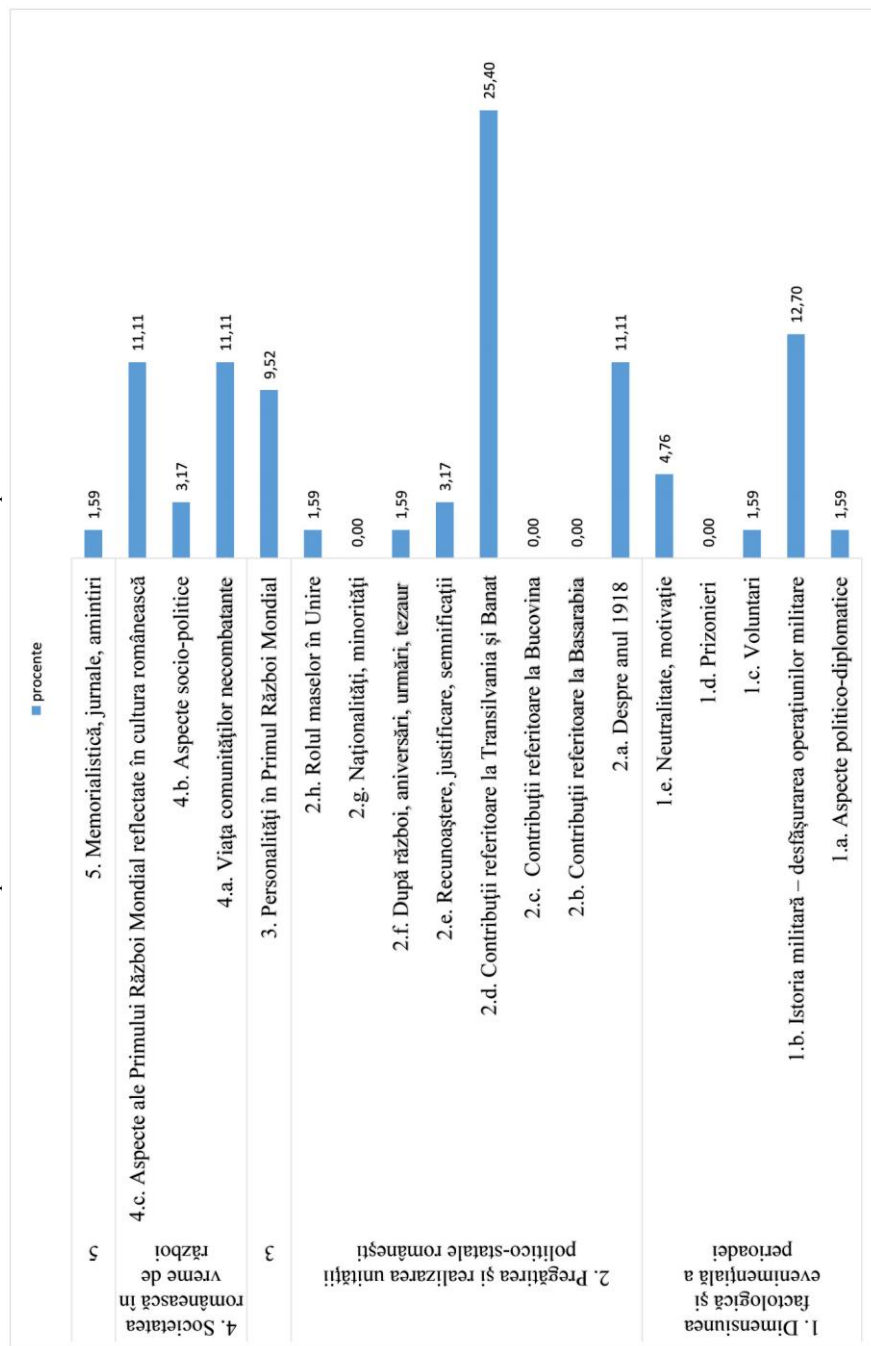

Graficul 2. Tematica preferată de scrisul istoric românesc din perioada 1944-1965

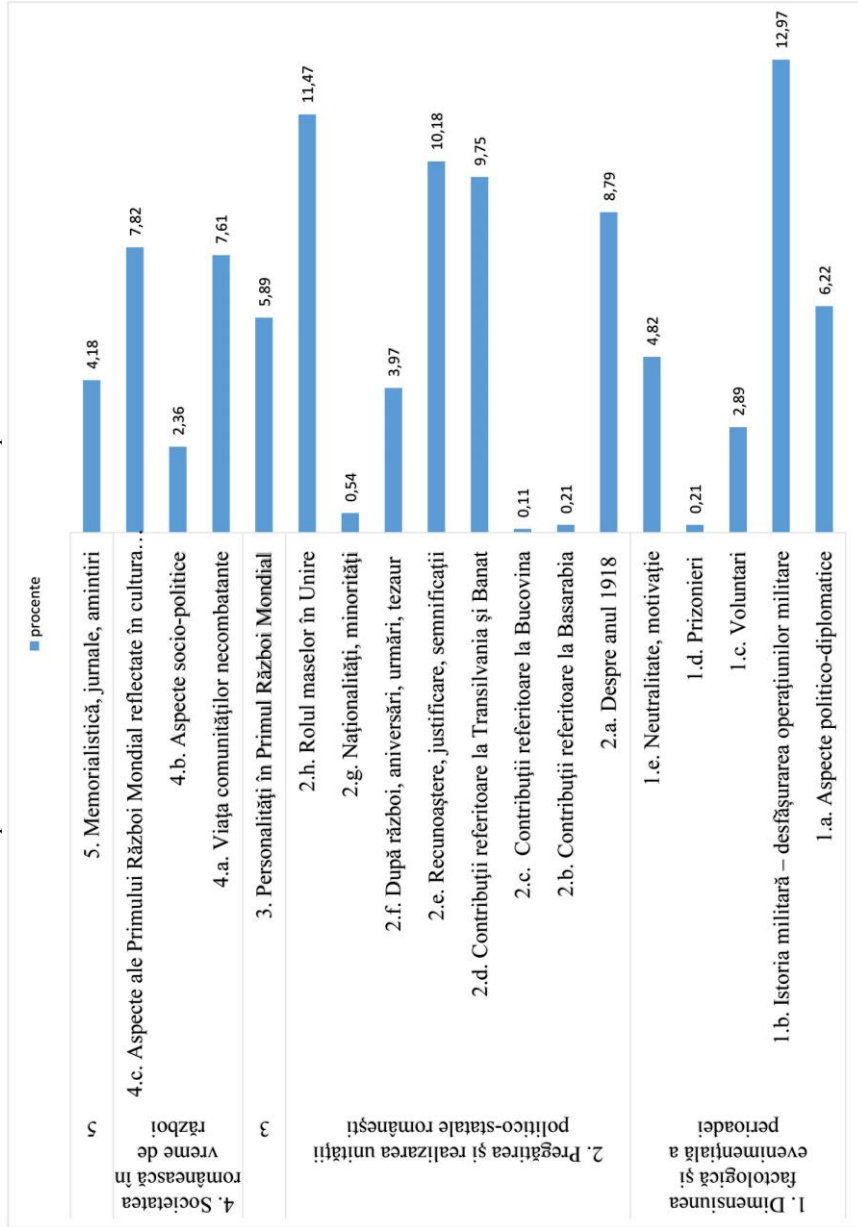

Graficul 3. Tematica preferată de scrisul istoric românesc din perioada 1966-1971

Graficul 4. Tematica preferată de scrisul istoric românesc din perioada 1972-1989

Graficul 5. Tematica preferată de scrișul istoric românesc din perioada 1990-2014

